

Od bajki do informacji – rola akcentu iloczynowego w czytaniu telewizyjnych serwisów informacyjnych

Jagoda Bloch

Uniwersytet Warszawski

jagoda.bloch@wp.pl

ORCID: 0000-0002-4052-113X

STRESZCZENIE

Zadaniem serwisów informacyjnych jest przede wszystkim informowanie. Jednakże współcześnie istotna stała się także umiejętność przykuwania uwagi odbiorcy, a także jej utrzymania. **Cel:** Celem artykułu jest opisanie jednego ze środków prozodii języka polskiego, służącego wyrażaniu emocji, co stało się częścią sposobu czytania współczesnych serwisów informacyjnych, mającego związek z troską o utrzymanie uwagi widza. **Wyniki i wnioski:** Środkiem tym jest akcent iloczynowy, który w czytaniu informacji pojawił się współcześnie, czego przykłady zostały przytoczone w artykule. Dla porównania podano również przykłady serwisów informacyjnych prezentowanych w latach 90. ubiegłego wieku, kiedy ten akcent nie był wykorzystywany. Jest to związane ze zmianami, jakie zaszły w obrębie komunikowania medialnego, nakierowanego na wyrażanie emocji, do czego doskonale może zostać wykorzystany właśnie akcent iloczynowy. **Metody badań:** Analiza roli tego akcentu polegała na obejrzeniu około 200 wydań współczesnych telewizyjnych serwisów informacyjnych, wskazaniu miejsc ich występowania oraz opisanie sposobu ich wykorzystania przez dziennikarzy czytających wiadomości. Spostrzeżenia poczynione w czasie badań mogą posłużyć jako element warsztatu pracy dziennikarza, który musi dbać o poszczególne środki prozodyjne, czyli akcentowanie (w tym akcent iloczynowy), zróżnicowaną linię intonacyjną, dynamikę, rytm, tempo. **Wartość poznawcza artykułu:** Umiejętne wykorzystanie wymienionych elementów przyczynia się do budowania przez dziennikarza wizerunku profesjonalisty, jak również może wpływać na większe zainteresowanie odbiorców przekazywanymi treściami. Jednym z elementów prozodii, służącym wyrażaniu emocji, jest akcent iloczynowy, którego dotyczy niniejszy artykuł.

SŁOWA KLUCZOWE

akcent iloczynowy, akcentowanie, prozodia, telewizyjny serwis informacyjny, zachowania wokalne

Wiele stacji telewizyjnych w swoim całodobowym programie umieszcza serwisy informacyjne, ich główne wydania przypadają wieczorem, na zakończenie dnia, co nie jest bez znaczenia dla życia społecznego. Wciąż bowiem najbardziej powszechnym modelem jest praca przez osiem godzin w ciągu dnia, wieczory zaś spędzane są w gronie rodziny lub przyjaciół. Niezależnie od zmian, jakie zaszły w stylu życia, modelu rodziny, dostępności do nowoczesnych środków komunikowania, stacje telewizyjne nadal są uznawane za ważne źródło pozyskiwania wiadomości¹, a istniejące od dłuższego czasu kanały telewizyjne poświęcone wyłącznie dostarczaniu informacji, wbrew wcześniejszym zapowiedziom, nie ogłaszają bankructwa.

Serwisy informacyjne, służące – jak sama nazwa wskazuje – przekazywaniu wiadomości odbiorcom (Bauer, 2011, s. 153–154), są ważnymi programami w ramówkach wielu stacji telewizyjnych. Same przekazy informacji nabrały specyficznego brzmienia o swoistym stylu informacyjnym (Bloch, 2018, s. 294), któremu poświęcono publikację zatytułowaną *Telewizyjne serwisy informacyjne. Zmiany w sposobie czytania od czasów PRL do III RP* (Bloch, 2018). Opisano w niej zjawiska prozodyjne (akcentowanie, intonacja, intensywność, tempo, rytm), a także element pozaprozodyjny, jakim jest segmentowanie treści; wszystkie te czynniki wpływają na lepsze lub gorsze rozumienie przekazów. Wymienione zjawiska współwystępują, wzajemnie na siebie oddziałują, nie da się ich całkowicie wyodrębnić i opisać bez łączenia z innymi zjawiskami. Na przykład szybkie tempo wpływa na rytmiczność i płynność czytania, akcentowanie przyczynia się do powstawania specyficznej linii intonacyjnej, intensywność (dynamika) wpływa na akcentowanie itd.

Współcześnie na swoisty styl informacyjny składają się w dużym stopniu: szybkie tempo czytania, akcentowanie dużej liczby wyrazów we frazach, wysoki poziom natężenia dźwięku, intonacja z niepełną kadencją w zakończeniach zdań (Bloch, 2018). Należy jeszcze raz podkreślić, że jeśli wymienione zjawiska prozodyjne nie powodują braku rozumienia treści, to tworzą charakterystyczny styl, który przyczynia się do wzmocnienia przekazu, pokazania zaangażowania w prezentowanie informacji przez dziennikarza, a tym samym – okazania szacunku widzom.

Właśnie element zaangażowania w sposób przekazu jest niezwykle istotny w wyborze środków prozodyjnych wykorzystywanych podczas czytania informacji. Wiąże się on z emocjami, które towarzyszą przekazowi. Emocjami, które dotyczą zarówno dziennikarza, jak i widzów, do których przekaz jest kierowany. Jedną z funkcji komunikacji niewerbalnej, do której należą sygnały wokalne (czyli zjawisko opisywanej tu prozodii), jest funkcja wyrażania emocji (Leathers, 2007, s. 35). Zachowania wokalne są częstym środkiem wykorzystywanym w tym celu, a jednym z nich jest akcent iloczynowy, który występuje często we współczesnej przestrzeni komunikacyjnej, zwłaszcza w komunikacji w mediach.

Zjawiska prozodyjne w wypowiedziach są ściśle związane z cechami poszczególnych języków, co oznacza, że w obrębie każdego języka wyróżniamy charakterystyczne dla niego cechy brzmienia, mające wpływ na odróżnianie go od innych języków. Zagadnieniom prozodii polszczyzny zostało poświęconych wiele prac (Dłuska, 1976; Dukiewicz, 1978; Sawicka, 1995; Szpyra-Kozłowska, 2002), prozodii zaś serwisów informacyjnych znacznie mniej, jest to więc wciąż obszar wymagający zbadania. Wśród owych nielicznych prac na uwagę zasługują arty-

¹ Z badań CBOS przeprowadzonych w 2019 r. wynika, że 58 proc. respondentów czerpie wiedzę o świecie z telewizji. Zob. Wiarygodność mediów. (2019). Komunikat z badań CBOS. Pobrane z https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_070_19.PDF

kuły Doroty Szymaniuk, która zwraca uwagę na istnienie ustnej odmiany informacyjnej języka (Osmulska, 2016; Szymaniuk, 2003), będącej naturalną konsekwencją istnienia mówionej odmiany języka. Nie odnotowano natomiast literatury omawiającej rolę akcentu iloczynowego w aspekcie wyrażania emocji, a jest to istotny element prozodii, mający ścisły związek z ekspresją mówienia i czytania.

Niniejszy artykuł poświęcono jednemu ze zjawisk prozodyjnych, jednemu z rodzajów akcentowania – akcentowi iloczynowemu. Dla polszczyzny charakterystyczne są trzy rodzaje akcentów wyrazowych: tonalny, wydobywany przez podniesienie sylaby; dynamiczny (przyciskowy) uzyskiwany przez obniżenie; iloczynowy – przez wydłużenie czasu trwania sylaby akcentowanej (Derwojedowa, Karaś, Kopcińska, 2005, s. 101). Aby przekaz był w pełni zrozumiały i atrakcyjny, nadawca powinien umiejętnie posługiwać się zróżnicowanym akcentowaniem. Jak już wcześniej zauważono, żadne ze zjawisk prozodyjnych nie występuje samodzielnie, akcentowanie przyczynia się do powstawania linii intonacyjnej, postrzeganej jako ruch w głosie. Intonacja to bowiem naprzemienne podnoszenie i opuszczanie tonu. Amplituda podniesienia i opuszczenia tonu, a także jego wydłużenia, zależy od indywidualnych cech mówców. Tak jak istnieje silny związek między stylem wypowiedzi a cechą dominacji, wskazujący na to, że osoby dominujące mówią szybciej i głośniej (Hall & Knapp, 2000, s. 494), tak i każdy z rodzajów akcentowania stosowany w przewadze do innych powoduje powstawanie specyficznej melodii przekazu oraz sprawia, że mówcy mogą zostać przypisane pewne cechy osobowości. Taki przekaz nabiera swoistego brzmienia wskazującego na zabarwienie emocjonalne.

Ponieważ w komunikacji międzyludzkiej żadne zjawisko prozodyjne nie występuje w czystej postaci, także i akcent iloczynowy należy rozpatrywać w połączeniu z innymi elementami, aby móc określić, jakie emocje są przekazywane przez nadawcę i czemu służy taka forma wypowiedzi. Aby zbadać obecność akcentu iloczynowego w przekazach medialnych, przeprowadzono wnikliwą analizę 200 wydań głównych serwisów informacyjnych wiodących stacji telewizyjnych, czyli *Wydarzeń* w telewizji Polsat i *Faktów* w TVN, w okresie od czerwca 2019 do stycznia 2020 roku. Fragmenty nagrań współczesnych serwisów informacyjnych przytoczone w artykule pochodzą ze stron internetowych stacji telewizyjnych, a fragmenty nagrań serwisów z lat 90. ubiegłego wieku oraz fragmenty bajek wykorzystane do zilustrowania zjawiska występowania akcentu iloczynowego pochodzą z serwisu YouTube.

Do analizy obecności akcentu iloczynowego w wypowiedziach dziennikarzy czytających serwisy informacyjne zastosowano metodę percepcyjną, gdyż specjalne programy służące do przeprowadzania analizy dźwiękowej mowy, jak np. program Praat², nie mogły zostać wykorzystane z powodu zmian w ustawie o prawie autorskim. Ustawa zakazująca przegrywania treści obrazowych i dźwiękowych na nośniki inne niż dekodery dostawców telewizji weszła w życie 11 września 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1639). Oznacza to, że żadne z nagrań nie mogą zostać przeegrane, nawet w celach dydaktycznych czy naukowych, a to wiąże się z niemożliwością ich opracowania. Jediną dostępną metodą pozostaje więc metoda percepcyjna, choć nie daje ona możliwości podania liczbowych wartości poziomu natężenia dźwięku.

Do okazania emocji w wypowiedziach może służyć połączenie akcentu iloczynowego z natężeniem dźwięku. Aby w uporządkowany sposób przedstawić wzajemne oddziaływanie tych dwu

² Program Praat, opracowany przez Paula Boersmana i Davida Weeninka z Institute of Phonetics Sciences Uniwersytetu w Amsterdamie jako narzędzie do analizy sygnałów mowy.

zjawisk prozodyjnych, użyto przykładów wypowiedzi z trzystopniową skalą poziomu natężenia dźwięku: słabym, średnim, mocnym³.

Pierwszy wyrazisty przykład użycia akcentu iloczynowego stanowi połączenie tego akcentu z natężeniem głosu. Jeśli wydłużaniu sylab towarzyszy niskie natężenie, czyli mała intensywność dźwięku, wypowiedź jest oceniana jako łagodna, a nadawca – jako spokojny, zrównoważony. Taki sposób mówienia bywa kojarzony z opowiadaniem baśni dzieciom, by brzmieniem głosu ukołysać je do snu. Przykładem takiego brzmienia może być fragment bajki braci Grimm czytanej przez Wiktora Zborowskiego. Akcenty iloczynowe są realizowane przez wydłużenie czasu trwania samogłosek, które w tekstach zaznaczono przez podwojenie sylaby akcentowanej, a zdarza się, że i potrojenie, gdy akcent jest dłuższy od pozostałych akcentów iloczynowych.

Daawno, daawno temu, w peewnym miasteczkzu żyła sobie szczęśliiwa rodziina. Ojciec pracoował i dbał o to, żeby w domu niczego nie brakowało, a matka zajmowała się gospodarstwem. Mieli córeczkę, którą bardzo, ale to baardzo kochali. Okrutny los spraawił, że matka dziewczynki zmaarła, a po jakiimś czaasie ojciec ożenił się z drugą kobietą i od tej poory życie dziewczynki zmieniilo się bardzo. (Pobrane 2 lutego 2020 z <https://www.youtube.com/watch?v=3IsGjbmwQAs>)

Liczne wydłużenia sylab akcentowanych w połączeniu z niskim natężeniem dźwięku tworzą nastrój najpierw sielanki, w jakiej żyła szczęśliwa rodzina, a następnie dzięki temu samemu zabiegowi powstaje nastrój smutku, gdy okazuje się, że beztroskie życie rodzinne zostało zakłócone. Odróżnienie tych dwóch stanów uzyskujemy dzięki kolejnej, trzeciej cesze dźwięku – barwie głosu, która w pierwszej części jest określana jako jasna i ciepła, gdy aktor oddaje głosem nastrój szczęśliwości, a w drugiej – jako ciemna i ciepła, by zaznaczyć przemianę nastroju sielanki w smutek. Wiele baśni jest czytanych w taki właśnie sposób, który przynosi efekt wyciszenia i uspokojenia odbiorcy.

Inny sposób czytania dzieciom, wykorzystujący akcent iloczynowy w połączeniu z natężeniem dźwięku, znajdziemy w utworze Juliana Tuwima interpretowanym przez innego aktora, Piotra Fronczewskiego. Tym razem akcentowi iloczynowemu towarzyszy średnie natężenie dźwięku, dzięki czemu całość wypowiedzi sprawia wrażenie zaskoczenia przedstawianym obrazem, a każde kolejne słowo dodatkowo to wrażenie potęguje. Podobnie jak w poprzednim przykładzie znajdziemy tu wydłużenia sylab akcentowanych przez podwojenie samogłosek, zdarzają się też potrojenia.

Stooi na staacji loo-koo-moo-tyyy-wa, ciężka, ogrooomna i poot z nieej spływa – tłuusta oliiwa. Stooi i saapie, dywszy i dmuucha, zaar z rozgrzaaneego jej brzuucha buucha: buuch – jaak gooraąco! Uch – jaak gooraąco! Puff – jaak gooraąco! Uff – jaak goraąco! Juuz leedwo saapie, juuz leedwo ziipie, a jeeszcze palaacz węgieel w nią syypie. (Pobrane 2 lutego 2020 z <https://www.youtube.com/watch?v=sp-hXpPD4BU>)

³ Natężenie – wartość energetyczna wytwarzanego dźwięku, przez odbiorcę postrzegana jako głośność. Poziom natężenia dźwięku jest wyrażany w decybelach, jednostce stosowanej w pomiarach sygnałów akustycznych. Natężenie progu słyszalności to wartość 0 dB. Bardzo głośny słyszalny dźwięk ma poziom głośności 100 dB, a 120 dB to tzw. próg bólu, czyli głośność, przy której ucho nie słyszy, tylko „boli”. Rozmowa umieszczana jest na poziomie 60 dB. W skali umownie przyjętej na potrzeby niniejszego artykułu poziom słaby mieściłby się w przedziale 30–35 dB, poziom średni to 55–65 dB, poziom mocny to 65–75 dB. Warto zaznaczyć, że zagadnienie poziomu natężenia dźwięku w mediach obejmuje także takie zjawiska, jak m.in. adaptacja słuchu czy kompresja. Zob. *Telewizyjne serwisy informacyjne. Zmiany w sposobie czytania od czasów PRL do III RP* (Bloch, 2018).

Łączenie akcentu iloczynowego ze średnim natężeniem dźwięku powoduje, że powstała dzięki temu zabiegowi emocja zaskoczenia służy zaciekawieniu odbiorcy. Jest ona wywołana po to, by zachęcić do dalszego słuchania, a nie powolnego zasypiania, jak to miało miejsce w pierwszym przykładzie.

Kolejny, trzeci, sposób łączenia akcentu iloczynowego z mocnym natężeniem dźwięku pokazuje przykład z innego obszaru komunikacyjnego, obrazujący mnogość zachowań wokalnych, w których istotną rolę odgrywa brzmienie głosu. Ilustracją przywołania emocji płynących z połączenia akcentu iloczynowego i mocnego natężenia dźwięku jest dialog, a właściwie kłótnia, w której u nadawcy możemy usłyszeć złość.

Cooo?! Jaaa to mówiłaaam?

(Materiały własne pochodzące z obserwowania prób odbywających się przed egzaminami semestralnymi w Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie w ramach zajęć z techniki mowy prowadzonych przez dr Małgorzatę Kaczmarską)

Wydłużenie czasu trwania dźwięku w połączeniu z jego silnym natężeniem przywołuje emocje wspomnianej złości, pretensji do rozmówcy, silnego zaangażowania w rozmowę⁴.

Przykładów wykorzystania akcentu iloczynowego w połączeniu z natężeniem dźwięku, służących wyrażaniu emocji, można znaleźć więcej w przestrzeni komunikacyjnej. Nie bez przyczyny ilustrowanie użycia akcentu iloczynowego rozpoczęto od bajki, gdyż odbiorcy właśnie ze słuchaniem bajek najczęściej kojarzą tego rodzaju brzmienie⁵.

Magazyny wiadomości, będące gatunkiem najważniejszym z punktu widzenia społecznej doniosłości (Godzic, 2004, s. 30), już dawno zaczęto określać mianem *infotainmentu* (Godzic, 2004, s. 82), ponieważ zaczęły łączyć informację z rozrywką. Pojawianie się emocji w prezentowaniu informacji wydaje się więc naturalną konsekwencją rozwoju tego telewizyjnego gatunku. Okazywaniu emocji w głosie służy między innymi akcent iloczynowy pojawiający się coraz częściej w sposobie czytania informacji. Oto przykłady wiadomości, w których dziennikarz wykorzystał to narzędzie prozodyjne, podwajając samogłoski. Dla przejrzystości wywodu nie zaznaczono innych rodzajów akcentów, które zostały zrealizowane w czytaniu – jedynie zaakcentowano te miejsca, w których towarzyszyły akcentowi iloczynowemu.

Współwystępowanie akcentu iloczynowego z tonalnym

Połączenie dwóch rodzajów akcentów jest możliwe, ponieważ jeden z nich jest realizowany wydłużeniem dźwięku, drugi – podniesieniem tonu. Efektem takiej realizacji jest zwrócenie uwagi na wyjątkowość wydarzenia, co z jednej strony nie dziwi, bo informacje zwykle są tak wyselekcjonowane, by były jak najciekawsze dla odbiorców, z drugiej – przynosi dodatkowe wzmocnienie w postaci „doakcentowania”, które można określić usensacyjnieniem przekazu. Słowem, pojawienie się emocji w przekazie ma wywołać u odbiorców podobne uczucia dużego zaciekawienia wydarzeniem.

⁴ Taki sposób mówienia, wykorzystujący połączenie akcentowania iloczynowego z silnym natężeniem, można też usłyszeć w wypowiedziach wieczowych prezydenta Andrzeja Dudy. Ten rodzaj wygłaszania wystąpień jest przez wielu odbiorców określany jako krzyk, w którym można znaleźć elementy pretensji, wyrzutu wobec adresata, przeciwnika politycznego.

⁵ Materiały własne autorki tekstu.

Sceny, które za chwilę państwo zobaczą, wyglądają jak z kaskaderskiego filmu, ale to wydarzyło się naprawdę, w Rosnówku niedaleko Poznania. Jadący osobówką naagle traci panowanie nad kierownicą i rozpędzony uderza w naadjeżdżający z naprzeciwka samoochód. Aż trudno uwierzyć, że nikt nie zginął. Sprawca miał we krwi dwa promile alkoholu. (Pobrane 2 lutego 2020 z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191231-wydarzenia-1850_6762595/)

Z zapisu wynika, że akcenty iloczynowe i tonalny są stosowane przez dziennikarza dość często, bo na trzydzieści pięć wyrazów i zestrojów akcentowych aż osiem wyrazów zostało wyróżnionych w ten sposób, co stanowi blisko jedną czwartą całego przekazu, a przecież nie każdy wyraz czy zestrój akcentowy jest podkreślany za pomocą akcentu iloczynowego. Warto zwrócić uwagę na to, że w wyrazach akcentowanych została wydłużona jedna samogłoska stanowiąca główny akcent wyrazowy.

W kolejnym przykładzie również mamy do czynienia z połączeniem akcentu iloczynowego i tonicznego, które sygnalizują zaangażowanie w sposób przekazywania informacji. I tu również w wyrazach akcentowanych została wydłużona jedna samogłoska stanowiąca główny akcent wyrazowy.

Tysiąc złotych kary za każdy dzień zwłoki nałożył na prokuraturę sąd, a prokuratura na to niic po tym, jak jednego ze swoich najlepszych ludzi naagle delegowała z Krakowa do Wrocławia. Nie chce go z tej delegacji cofnąć. Taka polityka kaarna. Karne wysyłanie w delegację, karne z niej cofanie. Zawieszanie w czynnościach, ignorowanie wyroków. (Pobrane 2 lutego 2020 z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/wstrzymanie-delegacji-mariusza-krasonia-prokuratura-nie-wykonuje-decyzji-sadu,996707.html>)

W tej informacji wykorzystano mniej akcentów iloczynowych niż w poprzednim przykładzie, ponieważ na trzydzieści sześć wyrazów i zestrojów akcentowanych akcent iloczynowy pojawił się w pięciu wyrazach, czyli o połowę mniej. Wydaje się więc, że w czytaniu wiadomości ważne są osobiste predyspozycje dziennikarzy do wykorzystywania akcentu iloczynowego.

Współwystępowanie akcentu iloczynowego z przyciskowym

Wydłużanie dźwięku wraz z jego obniżaniem wzmacnia nastrój powagi przekazu. Z takim sposobem realizacji dźwięku mamy do czynienia w następującej informacji:

Na początek ponad sto polskich miast i protesty w obronie sądów, a konkretnie przeciwko zaproponowanej przez PiS ustawie dyscyplinującej sędziów. Na demonstracji w Warszawie jest Mira Skórka. Miro, na co liczą protestujący? (Pobrane 2 lutego 2020 z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191218-wydarzenia-1850_6761978/)

W przytoczonej informacji na dwadzieścia cztery wyrazy i zestroje akcentowe za pomocą akcentu iloczynowego zostały wyróżnione cztery wyrazy, z czego w jednym została wydłużona więcej niż jedna samogłoska, co należy podkreślić, bo taki zabieg wpływa na tworzenie specyficznego nastroju przekazu. Uczucie zagrożenia, które pojawia się wraz z takim sposobem akcentowania, wydaje się potwierdzać rolę wyrażania emocji za pomocą akcentu iloczynowego stosowanego w przekazie informacyjnym.

W odmienny sposób interpretowana jest informacja, w której pojawia się akcent przyciskowy wraz z akcentem iloczynowym, ale wydłużenia są realizowane tylko na jednej samogłosce wyrazu akcentowanego.

To coś jak mural tylko pomalowany na ścianach starej stodoły. Wspomnienie historii miejsca i ludzi. Arkadiusz Andrejkow namalował na Podkarpaciu trzydzieści takich prac, z własnej inicjatywy i na własny koszt. Projekt nazywa się „Cichy memoriał” i nie moze się nie podobać.

(Pobrane 2 lutego 2020 z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaaj-online,60/bieszczady-cichy-memorial-arkadiusza-andrejkowa-niezwykle-murale,995907.html>)

Na dwadzieścia siedem wyrazów i zestrojów akcentowych akcent iloczynowy pojawił się w trzech wyrazach, co może wpływać na silniejsze wzbudzenie zainteresowania odbiorców przekazywaną informacją. Można uznać, że jest to umiarkowane posługiwanie się środkiem prozodyjnym, jakim jest akcent iloczynowy. Bez wątplenia jednak przyczynia się on do wzmocnienia kompetencji dziennikarza.

Współwystępowanie akcentu iloczynowego z przyciskowym oraz pauzy

W następnym przykładzie akcent iloczynowy w połączeniu z przyciskowym w obrębie jednej informacji pojawia się tylko raz, na zakończenie, co już stanowi ważny środek wzmacniający przekaz. Dodatkowym uwydatnieniem wybranego zestroju akcentowanego jest pauza, realizowana przez dziennikarkę przed wybranymi wyrazami.

W Sejmie jest prawie jak prezes, choć do Sejmu prawie się nie dostał. Wicemarszałek Terlecki jak coś mówi, to wszyscy słuchają, a mówi i o sędziach, i o sądach, i o opozycji. Mówi też do telefonu, kiedy prowadzi obrady. Temat nowej ustawy kilka razy przetrzymał go ostatnio na sejmowym korytarzu, a to (pauza) nie jest łatwe. (Pobrane 2 lutego 2020 z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaaj-online,60/ryszard-terlecki-polityk-ktory-rzadzi-klubem-pis,994628.html>)

Decyzja o zrealizowaniu akcentu zdaniowego za pomocą akcentu iloczynowego w obrębie tylko jednego zestroju akcentowego świadczy o umiarkowanym posługiwaniu się zjawiskami prozodyjnymi. Czyni to przekaz ciekawszym, ponieważ nadużycie jakiegokolwiek z nich mogłoby spowodować pojawienie się manieri w czytaniu. Zatem wybór tylko jednego wyrazu, wyodrębnionego w ten sposób, powoduje, że zwraca on większą uwagę odbiorcy. Oczywiście nie bez znaczenia dla odbioru całości informacji jest dodanie przed wybranym zestrojem akcentowanym pauzy, która wzmacnia puentę wiadomości przez uwydatnienie ekspresji satysfakcji z dobrego wykonania dziennikarskiej pracy.

Współwystępowanie akcentu iloczynowego z rytmizowaniem przekazu

Rytmizowanie to specyficzna płynność mówienia i czytania przejawiająca się w częstym oddzielaniu od siebie słów należących do tego samego segmentu wypowiedzi⁶. Jest to więc swoiste zakłócenie płynności czytania przyczyniające się do charakterystyczności brzmienia dziennikarki, która prezentuje tekst. Przykładem jest przedłużanie niemal w każdym wyrazie samogłosek w sylabach akcentowanych, co powoduje, że dla odbiorcy oddzielanie wyrazów następuje w sposób łagodny, a odbywa się właśnie za pomocą akcentu iloczynowego. Owe przedłużenia w obrębie wielu wyrazów delikatnie oddzielonych od sąsiednich przyczyniają się do powstania specyficznej melodii, która może zostać odebrana jako wyrażanie emocji zdziwienia, zupełnie jakby przekazywana informacja budziła wątpliwości dziennikarki.

Wystartuje, | nie wystartuje. | Szymon Hołownia | przerywa | milczenie. | Dziennikarz ogłosił, że | kaandyduje | na prezydeenta. | Jest spooza poliityki | i to | ma być | jeego aatut. | Chce, |

⁶Zjawisko segmentowania, zamiennie nazywanego też frazowaniem treści, polega na wyodrębnianiu z wypowiedzi mniejszych części, samodzielnie znaczących i stanowiących pewną całość, ale w obrębie większej formy.

jak mówi, z doołu | napraawić to, | co zostało | zepsuute od góóry. | Sondaae daają mu | trzeecie mieejscje, | a poolityyczni rywaale | nie bez złoóśliwoóci móówią, | by nowego kaandydaata | nie leekcewaazyć. (Pobrane 2 lutego 2020 z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191208-wydarzenia-1850_6761339/)

Ponieważ przedłużane są zwykle dwie samogłoski w obrębie wyrazu, należy dodać, że akcent iloczynowy w prezentowanym przykładzie współtowarzyszy akcentowi zarówno tonicznemu, jak i przyciskowemu. Oba rodzaje akcentów towarzyszących iloczynowemu (toniczny i przyciskowy) są realizowane nieznaczną siłą, dzięki czemu pojawiająca się emocja zdziwienia w przekazie informacyjnym nie wydaje się w czytaniu niestosowna, a wręcz stanowi interesujące zabarwienie emocjonalne przekazu.

Współwystępowanie akcentu iloczynowego i przyciskowego, realizowanego także za pomocą przedłużenia czasu trwania spółgłosek

Akcentowanie, jak zaznaczono na początku artykułu, odbywa się przez podniesienie, opuszczenie lub wydłużenie samogłosek. Zdarzają się jednak przypadki wydłużania czasu trwania spółgłosek, nie tylko takich, których cechy fonetyczne na to pozwalają, ale również takich, które wydłużeniu nie powinny ze swej natury ulegać.

Trzęsienie ziemi na Haiti, nieesamowita akcja w Chile, gdzie górnicy pod ziemią na pomoc czekali dwa i pół miesiąca, arabska wiosna w Tunezji i Egipcie i przerażone dziecięce oczy ofiar syryjskiej wojny, cuud w tajskiej jaskini, pożar katedry Notre Dame, pożegnanie Obamy, Twitter Donald Trumpa. Ten kończący się rok to także koniec dekady, a najważniejsze wydarzenia, zdjęcia i chwile przypomni Anna Czerwińska. (Pobrane 2 lutego 2020 z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/najwazniejsze-wydarzenia-ostatnich-dziesieciu-lat,995705.html>)

Zgodnie z wcześniejszymi opisami akcent iloczynowy wraz z przyciskowym wzmacniają kompetencje i zaangażowanie dziennikarki w przekaz. Dodatkowym elementem potęgującym profesjonalizm wydaje się wydłużenie głoski *k*, która ze względu na stopień zbliżenia narządów mowy jest głoską zwarto-wybuchową, czyli nie można jej przedłużyć, w przeciwieństwie chociażby do głosek szczelinowych, np. głoski *s*, którą można dowolnie długo wymawiać. Silniejsze zwarcie, wraz z wydłużeniem głoski *k*, które przedłużone staje się *h*, powoduje, że wyraz akcentowany dominuje w swym brzmieniu, przyczyniając się do nastroju powagi przekazywanej treści.

Jak wynika z dokonanych analiz, we współczesnych przekazach informacyjnych akcent iloczynowy pojawia się często. Dla porównania podano przykłady fragmentów serwisów informacyjnych z początku lat 90. XX wieku, kiedy w prezentowaniu wiadomości akcent iloczynowy nie pojawiał się.

Wszystkie przykłady pochodzą z *Wiadomości*, programu informacyjnego nadawanego przez program pierwszy Telewizji Polskiej.

Prezydium klubów parlamentarnych Porozumienia Centrum i PeeSeLu Solidarność są zdania, że rozszerzenie koalicji o Unię Demokratyczną ma na celu wzmocnienie rządu Jana Olszewskiego. Oba kluby poparły antyrecesyjny i antyinflacyjny program gospodarczy Jerzego Ejsmonta. Jest on zgodny z interesem gospodarczym kraju i oczekiwaniami społecznymi, czytamy w oświadczeniu klubu. (Pobrane 20 stycznia 2020 z https://www.youtube.com/watch?v=nBPpcj_8CNI)

W całej informacji brak akcentu iloczynowego. Aby przekaz był zróżnicowany, pojawiają się łagodnie realizowane akcenty toniczne i przyciskowe.

Według centralnego urzędu planowania w tym roku utrwały się pozytywne tendencje w znacznej części gospodarki. Produkcja przemysłowa powinna wzrosnąć o cztery procent, a produkt krajowy brutto o dwa procent. Udział sektora prywatnego w tworzeniu tego produktu powinien przekroczyć pięćdziesiąt procent. (Pobrane 20 stycznia 2020 z <https://www.youtube.com/watch?v=j6llGA5UoxA>)

W tej informacji również akcent iloczynowy nie występuje...

Liderzy Unii Wolności, którzy rozmawiali z Lechem Wałęsą, utrzymują, że prezydent jest gotów rozwiązać parlament. Unia Wolności uważa, że oznaczałoby to złamanie konstytucji. Lider SLD Aleksander Kwaśniewski nie widzi potrzeby powoływania w obecnej sytuacji ponadpartyjnego rządu fachowców, co zaproponowała Unia Wolności. (Pobrane 20 stycznia 2020 z <https://www.youtube.com/watch?v=TtKusXitHMq>)

Ostatnia przytoczona tu informacja, podobnie jak poprzednie, także jest pozbawiona akcentu iloczynowego jako wyróżniającego wybrane fragmenty wiadomości. Świadczy to o zmianach, jakie zaszły w sposobie prezentowania informacji.

Podsumowanie

Jeśli weźmiemy pod uwagę, że przytoczone w artykule przykłady czytania wiadomości pochodzą ze stacji komercyjnych, które utrzymują się głównie z przychodów z reklam, to nie dziwią zabiegi dziennikarzy, by przekazy uczynić nie tylko ważnymi, ale także atrakcyjnymi. Oczywiście oprócz wagi prezentowanych zagadnień istotne jest także pokazanie kompetencji oraz zaangażowania w sposób przekazu, aby tym samym zaangażować widza. Zabiegi te są związane z chęcią wzbudzenia emocji u odbiorców współczesnych serwisów informacyjnych. Emocji, które zwiększają szansę na zatrzymanie widza przed odbiornikiem, a co za tym idzie – mogą wytworzyć rytuał codziennego oglądania serwisu informacyjnego, spowodować silniejsze przywiązanie widza do oglądanych treści, czyli uczynią z serwisu informacyjnego rodzaj serialu oglądanego z zainteresowaniem równym, a może nawet większym niż to, które wzbudzają historie opowiadane w telenowelach.

W aspekcie wyrażania emocji konieczne są badania w obszarze komunikacji niewerbalnej, z których wynika, że zachowania wokalne mają znaczący wpływ na odbiór zarówno przekazywanych treści, jak i osoby przekazującej owe treści. Znaczne wahania tonu i natężenia głosu potęgują wrażenie kompetencji (Leathers, 2007, s. 202). Również taka cecha, jak pewność siebie w przekazie informacji jest komunikowana za pomocą zachowań wokalnych, tzn. bogatej ekspresji (Leathers, 2007, s. 203), czyli emocjonalnego nacechowania brzmienia głosu. Nic dziwnego zatem, że mówcy, w tym także dziennikarze, chętnie korzystają z elementów prozodyjnych, które będą służyły skuteczniejszemu zainteresowaniu odbiorców przekazywanymi treściami. Z przytoczonych przykładów wynika, że do tych efektów znacząco przyczynia się akcent iloczynowy, który swoim zasięgiem obejmuje różne formy wypowiedzi – od bajki, przez dialog do informacji.

Bibliografia

- Bauer, Z. (2000). Gatunki dziennikarskie. W Z. Bauer, E. Chudziński (Red.), *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków: Wydawnictwo Universitas.
- Bloch, J. (2018). *Telewizyjne serwisy informacyjne. Zmiany w sposobie czytania od czasów PRL do III RP*, Warszawa: Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.
- Derwojedowa, A., Karaś, H., Kopcińska, D. (Red.). (2005). *Język polski. Kompendium*. Warszawa: Wydawnictwo Świat Książki.
- Dłuska, M. (1976). *Prozodia języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo PWN.

- Dukiewicz, L. (1978). *Intonacja wypowiedzi polskich*. Wrocław: Wydawnictwo PWN.
- Godzic, W. (2004). *Telewizja i jej gatunki po „Wielkim Bracie”*. Kraków: Wydawnictwo Universitas.
- Knapp, M.L., & Hall, J.A. (2000). *Komunikacja niewerbalna w interakcjach międzyludzkich*. Wrocław: Wydawnictwo Astrum.
- Leathers, D.G. (2005). *Komunikacja niewerbalna. Zasady i zastosowania*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Osmulska, K. (2016). Cechy prozodyczne wypowiedzi a wyrazistość komunikatu. W K. Szafrńska, I. Kłównowska, E. Małachowska (Red.), *Wielospektowość komunikacji*. Warszawa: Wydawnictwo Pedagogium.
- Sawicka, I. (1995). Fonologia. W L. Dukiewicz, S. Urbańczyk, H. Wróbel (Red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo PWN.
- Szpyra-Kozłowska, J. (2002). *Wprowadzenie do współczesnej fonologii*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Szymaniuk, D. (2003). Charakterystyka cech prozodycznych polskich serwisów informacyjnych i doniesień korespondentów. *Linguodidactica* 7, 241–244.

Akty normatywne

Dziennik Ustaw (Dz.U.) z 2015 r. poz. 1639.

Źródła internetowe

- Bracia Grimm (2018). Wszystkie baśnie i legendy, czyta Wiktor Zborowski. Pobrane z <https://www.youtube.com/watch?v=3IsGjbmwQAs>
- Gawryluk, D. (2019). Wydarzenia, Polsat. Pobrane z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191218-wydarzenia-1850_6761978/
- Gugała, J. (1992). Wiadomości, TVP 1. Pobrane z https://www.youtube.com/watch?v=nBPpcj_8CNI
- Kajdanowicz, G. (2019). Fakty, TVN. Pobrane z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/bieszczady-cichy-memorial-arkadiusza-andrejkiowa-niezwykle-murale,995907.html>
- Marciniak, P. (2019). Fakty, TVN. Pobrane z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/wstrzymanie-delegacji-mariusza-krasonia-prokuratura-nie-wykonuje-decyzji-sadu,996707.html>
- Miecugow, G. (1995). Wiadomości, TVP 1. Pobrane z <https://www.youtube.com/watch?v=TtKusXitHMQ>
- Mosór, A. (2019). Wydarzenia, Polsat. Pobrane z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191208-wydarzenia-1850_6761339/
- Pieńkowska, J. (1993). Wiadomości, TVP 1. Pobrane z <https://www.youtube.com/watch?v=j6llGA5UoxA>
- Pochanke, J. (2019). Fakty, TVN. Pobrane z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/najwazniejsze-wydarzenia-ostatnich-dziesieciu-lat,995705.html>
- Rymanowski, B. (2019). Wydarzenia, Polsat. Pobrane z https://www.polsatnews.pl/wideo-program/20191231-wydarzenia-1850_6762595/
- Tuwim, J. (2018). Lokomotywa, czyta Piotr Fronczewski. Pobrane z <https://www.youtube.com/watch?v=sp-hXpPD4BU>
- Wiarygodność mediów. (2019). Komunikat z badań CBOS. Pobrane z https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_070_19.PDF
- Werner, A. (2019). Fakty, TVN. Pobrane z <https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/ryszard-terlecki-polityk-ktory-rzadzi-klubem-pis,994628.html>